

דיני הדלקת נרות - הרחבות

שאלות

יש חיוב על כל יהודי להדליק נרות. האם משנה היכן מדליקים את הנרות?
 האם אפשר להדליק נרות בלובי של בית החולים או בלובי של בית מלון?
 האם כל אחד מבני הבית חייב בהדלקת הנר?
 מה יהיה הדין במקרה שהאישה נמצאת בבית והבעל נמצא בבית אחר, האם שנייהם מדליקים בברכה?
 אשתך בשעה טובה ילדה בבית חולים, האם היא מדליקה שם נרות, וא"כ האם גם אתה מחוייב להדליק נרות?
 משפחה שמתארחת בסעודת ליל שבת מחוץ לביתם, היכן ידליקו את נרות השבת?

הבנת החיוב של הדלקת נר לשבת

חובת הגוף: לכל אדם מישראל יש חובה להדליק נר לכבוד שבת. אבל לא מספיק להדליק סתם נר, אלא צריך שהנר יהיה במקום שנהנים ממנו. לכתחילה יש להדליק את הנר במקום האכילה כיון שבמקום האכילה יש הכי הרבה עונג וכבוד לשבת, אבל גם אם הנר יודלק במקום אחר בבית שלא אוכלים שם, אבל נהנים ממנו, גם בכך קיים את חובת ההדלקה.
חובת הבית: בנוסף, יש חיוב לדאוג שכל מקום בבית שמשתמשים בו במהלך השבת יהיה אור כדי שיוכל להתנהל בבית בצורה נורמלית במהלך השבת.

היכן מדליקים?

מבואר בגמרא במסכת שבת דף כה עמוד ב שהכי טוב להדליק את הנרות במקום האכילה, כיון שאין סעודה חשובה אלא במקום אור. וכן הרמ"א בסימן רס"ג סעיף י" כותב שהכי טוב להדליק במקום האכילה.
 וגם בזמנינו שיש אור חשמל יש כבוד בכך שמדליקים את הנרות השבת במקום האכילה כמו שמדליקים נרות בסעודות חשובות למרות שיש תאורת חשמל (אחרונים).

מי שהדליק נרות בסלון – במקום האכילה, האם עדיין חייב להדליק נרות בשאר הבית?..
 כתב המרדכי שמצוות הדלקת נרות היא אף בשאר חדרי הבית כדי שיהיה שלום בבית שלא יכשלו בעצים ובאבנים.
 אומנם כאשר יש אור בפועל בשאר החדרים, כגון שמגיע אור מבחוץ או שיש מנורה בבית שמאירה לשאר החדרים, במקרה כזה אין צורך להדליק אור בשאר החדרים. (פמ"ג א"א כ"א. וכן בשש"כ מ"ה, י"א).

על מה מברכים?

כשמדליקים נרות בבית אחד, מברכים להדליק נר של שבת, והברכה הזו חלה על הנרות שמדליק במקום האכילה וגם על הנרות שמדליק במקום השינה ושאר השימושים.
 אבל אם הדליקו נרות במקום שלא נהנים ממנו – הברכה היא ברכה לבטלה. כגון אדם שהדליק נרות בבית, אבל את הסעודה הוא סועד בחצר, יוצא שבזמן שהנרות דולקים הוא לא נהנה מהם כיום שהוא היה בחצר ששם אור הנרות לא הגיע.
 ולכן, כשאדם אוכל בחצר ואין לו אפשרות להדליק שם נרות, ידליק בביתו אבל עליו לדאוג שהנרות יהיו מספיק ארוכים, שכשיחזור לביתו עדיין יוכל להנות מאור הנר.
 וכן אדם שנמצא בבית מלון או ל"ע בבית חולים, אין להדליק בברכה נרות בלובי, שהרי הוא לא נהנה מהנר, והמדליק שם – ברכתו לבטלה!
 וצריך לחפש מקום שיוכל להדליק וגם להנות מהנרות.

דיני הדלקת נרות - הרחבות

מתי מברכים

כלל נקוט בידינו שמברכים על המצוות לפני עשייתן, כפי שמבואר בגמרא במסכת פסחים דף ז':
וכן לגבי הדלקת נרות שבת, כתבו רוב הראשונים שצריך קודם לברך ורק אז להדליק, וכן מוכח ממרן הבית יוסף.

הסבר המנהג לברך אחרי ההדלקה

כתב בשו"ת מהר"י וייל – אחד מהראשונים: שמקצת הנשים נוהגות קודם להדליק את הנרות ורק אז מברכות, כיון שאם קודם תברך יש חשש שתקבל שבת בברכה ושוב לא תוכל להדליק את נרות השבת.

נשאלת השאלה, איך אפשר לברך את הברכה לאחר קיום המצווה? היעלה על הדעת שמי שאכל אוכל ללא ברכה יוכל לברך את הברכה הראשונה לאחר שסיים את האוכל.. וכן מי שכבר קרא מגילה בלי לברך, שיוכל לברך ברכה ראשונה לאחר הקריאה?! בוודאי שלא!
אז מדוע בהדלקת נרות אפשר קודם להדליק ורק אז לברך?

התשובה היא: שעיקר המצווה בהדלקת הנר של שבת היא ההנאה שנהנים מהאור של הנר בשבת, וההדלקה היא רק סוג של הכנה למצווה, ולכן נהגו הנשים לכסות בידיהם את הנרות מיד לאחר ההדלקה – כלומר נכון שהם כבר הדליקו, אבל היות והן עדיין לא נהנו מהאור הן יכולות לברך. (שו"ע הרב יא).

כתב בספר רבבות אפריים שאין עניין לכסות את הנרות דווקא, אלא אפשר לכסות או לעצום את העיניים – העיקר שלא תהנה מהנרות עד לאחר הברכה, ואז נחשב לה שברכה לפני המצווה.

לפי זה יש לשים לב שאת התפילה שנוהגות הנשים להתפלל מיד אחר ההדלקה – שקודם תפתחנה את העיניים כדי להנות מהאור ורק אז אפשר להתפלל, שאם לא כן יש הפסק בין הברכה לקיום המצווה. (פשוט וכן מובא בהלכות שבת בשבת).

הלכה למעשה

בנות ספרד נהגו כפי הנשמע ממרן הבית יוסף, לברך על הדלקת הנרות ורק אז להדליק. (יביע אומר ב' ט"ז). אכן הבן איש חי (ש"ש נ"ח ח) וכן החיד"א כתבו שהמנהג כדעת הרמ"א לברך לאחר ההדלקה.

ובנות אשכנז נהגו כפי שכתב הרמ"א בסעיף ה' להדליק את הנרות, לכסות את העיניים ורק אז לברך.

האם כל אחד מבני הבית צריך להדליק נרות?

החובה חלה על אדם מישראל, אלא שכל מי שסמוך על שולחן בעל הבית פטור מהדלקת הנר, ולכן כאשר האישה מדליקה היא נעשית כעין שליח של בעלה, ובעלה כבר קיים את מצוות ההדלקה של שבת, אלא שעדיין הוא צריך לדאוג שיהיה בשאר חדרי הבית אור, אבל על ההדלקה שלו הוא לא מברך כיון שיצא בברכת האישה.

הילדים שבבית לא צריכים להדליק נר כיון שהם סמוכים על שולחן אביהם, ויוצאים בהדלקת האיש והאישה.

אדם שאין לו בית, צריך להדליק נרות?

גם אדם שאין לו בית חייב להדליק נרות, כלומר נניח שאדם נמצא במדבר בלי בית, הוא חייב להדליק נרות על השולחן שהוא אוכל שם, אבל אם אין לו מקום להדליק כלומר שהוא כל הזמן הולך ואין לו מקום שיכול להניח את הנרות ולהנות מהם, הוא לא ידליק, ואם ידליק ויברך ברכתו לבטלה.

דיני הדלקת נרות - הרחבות

האם אורח מדליק נרות?

אשתו נמצאת בביתם והבעל בבית אחר

אם יש לו אישה והיא נמצאת בבית שלהם, בהדלקת אשתו הוא נפטר מעצם החובה של כל יהודי להדליק נר לכבוד שבת. כיון שיש לו שייכות למקום שבו מדליקים נרות. אלא שאם במקום שהוא נמצא יש לו חדר מיוחד – כלומר שהוא קיבל מבעל הבית חדר שעליו מוטל לדאוג לצרכים שם, והבעל הבית לא נכנס לחדר הזה כל השבת. במקרה כזה חלה עליו חובה להדליק נר עם ברכה כיון שהברכה של אשתו כבר לא פוטרת אותו כיון שהיא בבית אחר. ואם אין לו חדר מיוחד הוא לא צריך להדליק נרות, כיון שמצד חובת הגוף אשתו כבר הדליקה, ומצד חובת הבית, על בעל הבית מוטל לדאוג שיהיה שם אור ולא על האורח.

אשתו בבית אחד והוא בבית אחר

כל האמור שאשתו פוטרת אותו מצד חובת הגוף, זה רק במקרה שהיא נמצאת בבית שלהם, אבל אם היא נמצאת בבית אחר היא לא פוטרת אותו. (משמעות שו"ע הרב. ספר חובת הדר. חוט שני. מגילת ספר וכך הורה לי הגר"ע פריד)

כדי להבין את הטעם לחילוק הזה שאם אשתו בביתם שלהם היא פוטרת אותו מצד חובת הגוף ואם היא נמצאת בבית אחר היא לא פוטרת אותו, יש לשאול שאלה עצומה: מדוע כאשר אשתו מדליקה בבית שלהם היא פוטרת את בעלה בהדלקת הנר, הרי למדנו כלל יסודי שכדי לצאת ידי חובת הנר חייבים להנות מהנר, כלומר אפילו אם אדם עצמו מדליק בביתו ומיד יוצא ולא נהנה מהנר הוא לא קיים את חובת ההדלקה וברכתו לבטלה. והרי כשאשתו מדליקה בבית שלהם והבעל נמצא בבית אחר, הוא לא נהנה כלל מהנר, אז מה פתאום הוא יצא ידי חובת ההדלקה?

התשובה לכך, כיון שלמרות שהוא לא נמצא בבית יש לו הנאה ושייכות לבית שלו, שהרי למרות שהוא לא בבית שלו עליו לדאוג לצרכי הבית, ויש לו הנאה שבני ביתו יושבים באור בבית שלו. אבל כאשר אשתו הנמצאת בבית אחר, אין לו שום שייכות לבית הזה, וממילא מה שאשתו מדליקה שם נרות זה לא קשור אליו ולא פוטר אתו מההדלקה.

אישה ובעלה שמתארחים יחד

במקרה שהבעל והאישה מתארחים יחד, חלה עליהם החובה להדליק נר לכבוד שבת, ושוב, כאשר האישה מדליקה היא פוטרת בכך את בעלה, ואם יש להם חדר מיוחד הם חייבים בנוסף לדאוג שיהיה אור בחדר הזה.

אלא שצריך להבין, השולחן ערוך כתב שאם אורח מגיע לבעל הבית, עליו להשתתף עם בעל הבית בפרוטה, כלומר שהאורח יקנה חלק בנר שבעל הבית מדליק. למה השולחן ערוך לא כתב, שהאורח ידליק בעצמו, למה רק להשתתף עם בעל הבית בנר שלו?

יש שלמדו בדעת השולחן ערוך, שהוא דיבר דווקא במקרה שהאורח אוכל אצל בעל הבית ואין לאורח חדר מיוחד, במקרה כזה, היות ויש על האורח רק חובת הגוף בלי חובת הבית זה לא מספיק בשביל לברך על הנרות ולכן יש להדליק בלי ברכה או להשתתף עם בעל הבית בנרות שלו. (ספר חובת הדר וחוט שני).

אך המנחת יצחק למד שכל מה שהשולחן ערוך כתב שאורח ישתתף בפרוטה, זה לא דווקא, כלומר בוודאי שהאורח יכול להדליק נרות עם ברכה כיום שאשתו נמצאת איתו וחלה עליו חובת הגוף להדליק נרות שבת. אלא שהשולחן ערוך הציע בנוסף שאפשר גם להשתתף בפרוטה עם בעל הבית ובכך לקנות חלק בנרות שלו.

דיני הדלקת נרות - הרחבות

סמוך על שולחן בעל הבית

המשנה ברורה מביא שאורח שסמוך על שולחן בעל הבית פטור מהדלקת נרות כיון שיוצא ידי חובה במה שבעל הבית מדליק. נשאלת השאלה מה נחשב סמוך על שולחן בעל הבית? האם כל אורח שמתארח נחשב סמוך על שולחנו? נחלקו בזה גדולי הפוסקים, דעת הגרש"ז אוירבעך ועוד, שמספיק שאוכל אצל בעל הבית בסעודת ליל שבת וכבר נחשב סמוך על שולחנו. אך דעת חוט שני והמנחת יצחק וכך הורה לי הגר"ע פריד שדווקא אם אוכל שם בקביעות נחשב סמוך על שולחנו ולא די בסעודה אחת. (כפי שמבואר בסימן תרע"ז לגבי נר חנוכה).

משפחה שמתארחת אצל ההורים

בבית שלהם – בודאי שיש להם חיוב להדליק, מצד חובת הבית, ובבית של ההורים, לדעת בני ספרד, יש בעיה לברך, שכן בעל הבית כבר מדליקה שם, והשולחן ערוך אומר שלא מברכים על תוספת אורה. לפי שיטת הגרש"ז יש כאן סיבה נוספת למה לא כדאי להדליק בבית ההורים כשלא ישנים שם, שהרי הם סמוכים על שולחן ההורים בסעודה זו ונפטרים בהדלקתם. ולכן לכאורה עדיף להדליק בבית שלהם עם ברכה, או להדליק אצל ההורים בלי ברכה שחש ושלוס לא להיכנס לספק ברכה לבטלה.

אישה שנמצאת בבית חולים ובעלה נמצא בבית, מי ידליק והיכן?

כאשר הבעל נמצא בבית, הוא מדליק נרות ופוטר בכך את אשתו – וזו הצורה הטובה ביותר לקיים את מצוות הדלקת הנרות במקרה שכזה.

הנימוק: כיון שאת חובת הגוף להדליק נר לכבוד שבת, היות ובעלה מדליקה בביתם שלהם זה פוטר גם אותה (סי' רסג סעיף ו).

ואומנם יש לאישה חיוב לדאוג שיהיה לה אור בחדרה בבית החולים, אבל בד"כ יש אור בחדרים מהמסדרון וכו' וזה מספיק.

אכן, אם בחדר יש לה אין לה מספיק אור כדי צרכה, היא צריכה להדליק נר בברכה, אלא שבית החולים לא מרשה להדליק נרות בחדרים, ועל כן עליה להדליק אור חשמל וכו' ולהרבה פוסקים יכולה לברך על כך.

האם אפשר להדליק במסדרון של בית החולים?

באופן כללי אי"א להדליק שם שהרי זה לא מקום אכילה ולא מקום שינה ואין לאישה שום תועלת בהדלקה שם. אך אם האישה ממש רוצה להדליק נרות, לכתחילה עליה להדליק לפני בעלה ולאכול קצת במקום ההדלקה. (חוט שני דיני הדלקת נרות שבת).